

ОСОБЕНОСТИ НА СРАВНЕНИЯТА В СТАТИИ ОТ МАРТИН КАРБОВСКИ

доц. д-р Веселина Ватева
Бургаски свободен университет

PECULIARITIES OF THE COMPARISONS IN MARTIN KARBOVSKI'S ARTICLES

Assoc. Prof. Dr. Veselina Vateva
Burgas Free University

РЕЗЮМЕ: В статията се анализират видовете сравнения в публицистични статии от Мартин Карбовски. Разглеждат се непредикативните сравнения, в които подобие е изразено с лексема в пряко или в метафорично значение, сравнения реминисценции и такива, в които признакът за сравнение е езиково експлициран. Обръща се внимание и на предикативните и на някои смесени типове сравнения.

Ключови думи: *сравнение, непредикативни и предикативни сравнения, сравнения реминисценции.*

ABSTRACT: The types of comparisons in the journalistic articles of Martin Karbovski are analyzed in the article. Reviewed are the non-predicative comparisons, in which the semblance have been expressed by a lexical unit in direct or metaphorical meaning, comparisons reminiscences and those, in which the comparison criterion is linguistically explicated. Attention is paid also to the predicative and to some mixed types of comparisons.

Key words: *comparison, non-predicative and predicative comparisons, comparisons reminiscences.*

Мартин Карбовски е журналист с оригинален и разпознаваем стил, понякога провокативен, но винаги впечатляващ с експресивността и индивидуалния си почерк. Често срещан стилистичен похват в неговите статии е сравнението – порядко логическото, основаващо се на прякото значение на думите и създаващо нагледност в изображението, по-често образното, базиращо се на преносното значение на лексемите, внушаващо емоционалност и оценъчност.

В литературата, посветена на метафората, е известна т.нар. сравнителна теория, според която метафората е съкратено сравнение, в което е премахната частицата *като*. Но много автори обръщат внимание върху различните особености на метафората и сравнението.

Н. Д. Арутюнова прави следното разграничение: „ако сравнението посочва подобие на един обект на друг, независимо от това явява ли се той постоянен

или преходен, действителен или изглеждащ, ограничен от един аспект или глобален, то метафората изразява устойчиво подобие, разкриващо същността на предмета и в крайна сметка негов постоянен признак, затова метафоричните изказвания не допускат обстоятелства за време и място“ (Арутюнова, 1990:27).

А. Вежбицка съпоставя сравнението и метафората и открива несъвпадение в техните дълбинни структури. Тя ги представя чрез два различни модела: сравнение – ‘може да се каже, че това би могло да бъде...’; метафора – ‘може да се каже, че това не..., а...’; метафорично сравнение – ‘може да се каже, че това би могло да бъде не..., а...’ (Вежбицка, 1990:144).

И. Паси вниква в семантичната същност на сравнението, като го съпоставя с метафората: „В сравнението се запазва пълната самостоятелност на двете сравними реалности. Но за да е възможно сравнението, между сравняваните величини трябва да има нещо общо (*tertium comparationis*). При сравнението обаче нито за миг едната реалност не се представя чрез другата... При метафората запазените в сравнението самостоятелни реалности се сливат, сякаш се отъждествяват, изглеждат като неразчленимо цяло (Паси, 1983:38-39). Авторът обръща внимание и върху факта, че при сравнението не е задължителна само приликата, но и разликата между сравняваните обекти: „Сравнението има смисъл само когато се сравняват различни реалности – сравнение между напълно еднакви реалности е невъзможно, тук е допустим само знакът за тъждество. Но сравнението е възможно, когато някои от страните на сравнимите реалности са сходни, приличат си, а други не са сходни (цит. съч.:41).

Обстойна класификация на сравненията по различни признаци прави Хр. Станева. Според синтактичната им структура ги разделя на непредикативни (с предлога *като* или с предложните съчетания – *във вид на, подобно на* и с наречието-предлог *сякаш*); предикативни (въведени в сложно изречение със съюзите *както, като че ли, като че, сякаш, като да*). Според граматическата категория на главния член сравненията са със съществително, прилагателно, местоимение, наречие, числително, глагол. Според синтактичната функция на сравнителните съчетания – несъгласувано определение, приложение, косвено допълнение, съставно именно сказуемо (в просто изречение) и различни видове подчинени обстоятелствени изречения. Според семантиката си сравненията са разделени на: образни (отличават се с експресивност и емоционална наситеност) и логикоточнителни (обикновено поясненията непознато с познато, имат само познавателна стойност). Според авторството сравненията са индивидуални (създават се непосредствено в потока на речта и имат емоционално-експресивна функция) и традиционни (употребяват се от целия езиков колектив; към тях се отнасят и сравнения фразеологизми). Според наличието или отсъствието на основа за сравняване – положителни сравнения (най-общо при тях признакът за сравнение се съдържа и в двете съпоставими понятия – тук се отделят няколко вида: признакът е експлициран езиково; градирани – признакът е представен от няколко синонима; серийни – за сравнение се привличат не един, а няколко предмета с общ признак; реминисценции – сравняването става с историческа лич-

ност) и отрицателни сравнения (отрича се наличието на признака основа за сравнение в сравняваното понятие – характерни са за народните песни).

Разграничение между логически и образни сравнения правят също А. Ортони и Дж. Милър. А. Ортони определя два вида сравнения – буквални, които нарича истинни (например *Енциклопедиите приличат на речници*), и уподобявания, които според него са лъжливи (*Енциклопедиите приличат на златни мини*) (Ортони, 1990:224). Дж. Милър различава същите два типа сравнения – буквални, в които основанията за сравнение са очевидни (*Жената на Джон прилича на неговата майка*), и уподобявания, в които основанията не са очевидни (*Жената на Джон прилича на неговия чадър*) (Милър, 1990:252).

В статиите на М. Карбовски преобладават непредикативните сравнения с предлога *като*. По-рядко авторът си служи с логическите сравнения, които предават неутрална информация, само разширяват образа на сравнявания обект с нови признаци. Подобие, това, с което се сравнява, е представено чрез лексема в пряко значение (Тих гняв, гневек някакъв се надига от време на време в гърлата на хората и минава *като настинка* (Стандарт, 29.05.2009); И се отърсваме от печалните новини *като от пудра захар в скута си* (Стандарт, 13.06.2009); Когато влязат гардове *като гардероби*, невинаги се разбира кой точно е влязъл, но нормалните хора си тръгват от заведението (Стандарт, 12.01.2010).

В своите статии М. Карбовски винаги изразява личната си позиция по дискутирания проблем, заявява субективната си оценка за събитията и на лексикално равнище постига това чрез ефекта на лексемите с преносно значение. Затова много по-често създава образни сравнения, които са изградени на основата на метафоричните значения на думите. Засилва се напрежението и интересът у читателя да открие общия признак между сравняваните същини, който често не е езиково експлициран (Разликата в това, което празнуваме, и това, как се държим, е *като разликата между огнище и пожар* (Стандарт, 28.12.2007); Просто не можем да очакваме *синовете на овце да се държат като вълци* (Стандарт, 10.12.2008); А у нас с осиновителите се държат *като с идиоти на изчакване* (Стандарт, 23.01.2008); Примерно такава програма щеше да съдържа възможността да минеш на пешеходна пътека *като бял човек, а не като подскачаща пешеходна жаба, знаеща, че няма да ѝ се размине* (Стандарт, 22.11.2008); Българският скепсис е *като гърбица* (Стандарт, 11.05.2010); Премиерът знае, че след зимата на 2010-11 оправданията за криза и саботаж ще са привършили *като обикновени амуниции в землянка* (Стандарт, 7.09.2010); Проблемната точка в щаба на ГЕРБ явно ще остане Цветанов, който работи *като гръмоотвод на Борисов* (Стандарт, 22.02.2011); При обикновените работещи хора лъскавите вещи са *като горчива комедия или медико-социална констатация – криза на средната възраст или просто небомислена житейска екстра* (Стандарт, 8.12.2011); Европа е *като каруца, която в момента буксува* (Стандарт, 2.02.2012); Това не е Европа на две скорости, това е Европа *като двутактов трабант, в който англичаните дават на задна* (standartnews.com, 10.10.2012);

Българите харесват СИРИЗА. Тя е като чуждо божество, което се надяваме да помогне и на нашето племе (**Lentata.com**, 25.01.2015).

Всички посочени дотук сравнения са индивидуални, авторски. Те са по-експресивни, изразяват обикновено критичното отношение на М. Карбовски към политическите лица и събития. По-рядко журналистът си служи с традиционните сравнения, които са фреквентни сред езиковата общност и най-често са изградени на основата на фразеологизми (Слави Трифонов и Росен Петров доскоро бяха *като дупе и гащи* в очите на публиката (**Стандарт**, 30.05.2008); А системата, която доскоро поддържаше домовете за сираци, *приличаше на неизриваем авгиев обор* (**Стандарт**, 23.01.2008); За 20 год. стотици папки прехвърчаха *като мухи* наоколо, докато медиите *като кучета* се опитваха да ги захаят (**Стандарт**, 26.10.2009).

Всички сравнения в текстовете на Карбовски са положителни, т.е. в тях признакът за сравнение е налице, той не се отрича. Между тях ще разгледаме сравнения реминисценции и сравнения, в които признакът е експлициран езиково.

При сравненията реминисценции се наблюдават различни разновидности, не само сравнение с известна историческа личност, както се посочва като тяхна характеристика (Затова призивите да бъде изкарана цялата истина за последните 20 г. първо звучат невъзможно, второ *звучат като яко популистко яхане на Бойковото магаре* (**Стандарт**, 11.10.2010). В едно сравнение М. Карбовски насочва вниманието към известна личност от миналото, но без да споменава името ѝ, а чрез цитат на нейно изказване (Стандартът, въвеждан за кебапчето и каймата, е *като слънце и въздух за всяко живо същество* (**Стандарт**, 2.08.2010). М. Карбовски има предвид думите на Георги Димитров: „Дружбата със СССР е нужна на България като слънцето и въздуха за всяко живо същество“. При това сравнението е употребено по отношение на твърде прозаичен обект и е постигнато иронично звучене.

В друго сравнение реминисценция става въпрос не за една, а за много личности, акцентира се върху събирателния образ на българските революционери, които кръстосват България и се борят за свободата на родината ни (Вече се чува как Гочоолу и Дочоолу правят избори – местят се цигани на морето *като хвърковата чета*, за да има за този или онзи кмет (**Стандарт**, 22.02.2011). Сравнението отново допринася за създаването на ироничен контекст и разкрива критичното отношение на автора към изборната ситуация в страната.

В две от сравненията реминисценции подобие, това, с което се сравнява, означава предмет, характерен за отминалата епоха на социализма (Въпреки относителния прогрес в част от населението на страната общото настроение е смачкано *като стара софконсерва, от която сме очаквали да потече изобилие* (**Стандарт**, 22.11.2008); В рамките само на едно поколение Нормалното изчезна *като социалистическа дефицитна стока* (**Стандарт**, 21.04.2012). Признаците, характеризиращи този предмет, в единия случай са ‘овехтялост’, ‘грозота’, ‘неугледност’, а в другия – ‘рядко срещан и затова по-желан’.

В последното сравнение реминисценция става въпрос за историческо събитие, характерно за епохата на фашизма (През 2014 стана ясно, че бунтът и гласът тук са окончателно платени. Малкото неплатени гласове се развиват *като детски гласове на фашистки митинг* (Lentata.com, 29.12.2014).

В част от сравненията признакът, въз основа на който е изградено сравнението, е езиково експлициран. По-рядко е изразен чрез епитет, чиято семантика внушава по-ярко емоционалното отношение на автора (Те гледат на нея (българите на кризата) *като на досадна собствена жена* (Стандарт, 27.12.2009); Нацията все повече *прилича на гладна и ядосана кобра в кошницата на укротител* (Стандарт, 4.10.2011); От днес българите са тежко евроскептични. Те изпълняваха чинно всяка препоръка на ЕС *като умни и прилежни бедни роднини, пуснати в скъпото училище на демокрацията* (standartnews.com, 10.10.2012).

По-често М. Карбовски представя признака за сравнение не чрез епитет, а описателно, разгръщайки по-подробно ситуацията в сложно или в просто изречение (Апашите и дребната престъпност са *като в циганската махала. Това са групи, които никой не иска да притисне* (Стандарт, 10.12.2008); На няколко пъти стана ясно, че договорите на държавата с частниците при изпълнение на обществени поръчки са *като договор за построяване на къща. Пише, че са се споразумели да построят къща, но каква, къде, колко етажа – никакви подробности* (Стандарт, 29.09.2009); Организацията на живота наоколо е *като загубена битка. Пътят, храната, въздухът, хората – организацията на живота е така направена, че по-добре да си стоим вкъщи* (Стандарт, 29.05.2009); Мутрите са *като температурата – когато държавата е болна, те излизат и започват да загряват казана на обществото* (Стандарт, 28.01.2009); Румъния и България са *като деца на балканска сватба. Всички ги гонят от масата, но иначе всички твърдят, че ги обичат* (Стандарт, 23.11.2010); У нас животът е *като имиргел – аха се доближиш до него и той те изстързва до дръжката* (Стандарт, 12.11.2010); Човешкият живот е *като салам. Трябва да му отрежеш краищата. Не се брой за житейска изява детството и пенсионирането* (standartnews.com, 17.02.2012).

Още по-задълбочено се вниква в същността на основата за сравнението, когато едновременно признакът е експлициран езиково чрез епитет и семантиката му е обяснена в изречение (Произведените в България реклами са *като симпатични циганета, които никой няма да прегърне заради кожените им болести* (Стандарт, 27.10.2007); Той е *млад и умен, колкото най-тъпия футболист, който сте виждали да заеква пред камера* (Стандарт, 21.01.2008); Затова, ако сравниш българина с дърво, то ще да е *възлесто, регенерирано в различни посоки, чепато, суховато и с особена красота дърво. За да се усуче така едно дърво, за да се овъзли, трябва някой да го мачка, натиска и пречупва* (standartnews.com, 9.11.2012); Съдебната система е компрометирана. Но тя седи *като стара мома, леко дементна и пази своето достойнство, от което вече никой не се интересува* (standartnews.com, 17.07.2012).

Предикативните сравнения, въведени в сложни изречения с различни съюзи, се срещат рядко (Хората чакат от Бойко да накаже лошите, *сякаш той е Господ* (Стандарт, 31.12.2009). На границата между непредикативните и предикативните сравнения са тези, образувани с глагола *прилича* (Булото на неговата изява *прилича на сръбска плескавица* – много калории в съединителната тъкан на безсмислието и утвърждаването на модела – другите са виновни, аз съм жертва, не мога да разбера защо ме бомбардират (Стандарт, 10.01.2008); България винаги *е приличала на казарма* (Стандарт, 22.04.2010); Нашите политици *приличат на лукави крокодили, отгледани в телевизор* (Стандарт, 20.10.2010); БАН *прилича на дом за сираци*, който въпреки големия си бюджет няма пари за отопление (Стандарт, 1.02.2010).

По-силно впечатление правят сравненията от смесен тип, които обединяват някои от разгледаните видове. Те са свидетелство за журналистическото майсторство на М. Карбовски и отразяват субективния му поглед върху събитията (Става дума за проф. Юлиан Вучков, който царува усилено в съзнанието на електората *като шут, говорител на народа* (непредикативно сравнение, при което подобие е изразено с лексема в пряко значение), *напълно луд, просто ексцентричен* (сравнение с езиково експлициран признак) *или единствена инстанция в този живот* (подобие е изразено с лексема в метафоричано значение) (Стандарт, 10.01.2008); Всеки втори (мъж или жена) носи на кръста си евтините панаирджийски пайети и *сякаш кючекът тече в кръвта на българите като най-родния рефлекс* (предикативно и непредикативно сравнение) (Стандарт, 6.05.2009); Големите клечки не биха отишли да се разберат *като рицари за сърцето на едно момиче* (сравнение реминисценция). Не биха приели да отидат на дуел, *както са правели в разкошните романтични времена на мъжествените мъже без охрана* (предикативно сравнение). За тях остава пернишкият шах – същите тези синове се бият с охраните си (*като с пешки на имиджа*) върху дървената дъска на модерните заведения за пиене (сравнение, в което подобие е лексема с метафорично значение) (Стандарт, 12.01.2010).

Особено оригинални и въздействени са сравненията, които се преплитат с други стилистични фигури, каквито са оксимороните (*Полицията ни е като българското образование – плащаш данъци, за да може държавата да изучи детето ти. Но после пак плащаш за частни уроци*, защото това, което си получил като обществена услуга в клас, не е достатъчно. *Полицията ни е като българското здравеопазване. Плащаш данък здраве, но после пак плащаш, за да те прегледат и за да те оправят...Полицията ни е като България. Има я, когато трябва да се плащат данъци, но я няма, когато ти потрябва държавата* (Стандарт, 20.04.2009); Каква е тази идея да се отмени доживотното наказание без право на замяна? *Добро намерение като строежа на европейски дом в условията на никаква канализация и амнезия къде се слагаше тоалетната чиния* (Стандарт, 30.11.2012). В първия пример експресивността се засилва и чрез синтактичния паралелизъм, а и в двата текста чрез сравненията и

оксимороните се внушава представата за омагьосания кръг, липсата на перспектива и nereформираната правосъдна система в нашата страна.

В публицистичните статии на Мартин Карбовски преобладават непредикативните сравнения, в които подобие то е изразено с лексема в метафорично значение. Почти всички сравнения са индивидуални, авторски, изразители на субективната му оценка за лицата и събитията. Като творец с оригинален и запомнящ се стил журналистът създава интересни комбинации от различни видове сравнения или ги съчетава с други стилистични фигури.

Литература:

1. Arutyunova, N. Metafora i diskurs. V: Teoriya metafori, Izdatelstvo „Progres”, Moskva, 1990.
2. Vezhbitzka, A. Sravnenie – gradatziya – metafora. V: Teoriya metafori, Izdatelstvo „Progres”, Moskva, 1990.
3. Milur, Dzh. Obrazi I modeli, upodobleniya I mitafori. V: Teoriya metafori, Izdatelstvo „Progres”, Moskva, 1990.
4. Ortoni, A. Roly shodstva v upodoblenii i metafore. V: Teoriya metafori, Izdatelstvo „Progres”, Moskva, 1990.
5. Pasi, I. Metaforata. Izdatelstvo „Sv. Kl. Ohridski”, Sofiya, 1995.
6. Staneva, H. Struktura i stilistichna funktziya na sravneniyata. Izdatelstvo „Narodna prosveta”, Sofiya, 1981.